

“Təsdiq edilmişdir”

“Nikoyl” İKB ASC-nin Müşahidə Şurasının

“ dd ” may 2018-ci il tarixli Qərarı ilə

Protokol № 06

Müşahidə Şurasının sədri

M.Kulişova

LİKVIDLIYIN İDARƏ OLUNMASI SİYASƏTİ

Bakı – 2018

Mündəricat

1. Ümumi müddəalar	3
2. Likvidliyin tənzimlənməsinin prinsipləri və məqsədləri	3
3. Likvidliyin tənzimlənməsi metodları	4
4. Likvidliyin planlaşdırılması	7
5. Yekun müddəalar	8

1. Ümumi müddəalar

1.1. Bu Qaydalar «Banklar haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununa, Azərbaycan Respublikasının “Banklarda likvidliyin idarə olunması haqqında qaydalar” ına və Mərkəzi Bankın digər normativ sənədlərinə əsasən hazırlanmış və “Nikoyl” İKB ASC-də likvidliyinin idarə olunması üzrə siyasəti müəyyən edir.

1.2. Bazar münasibətləri inkişaf etdikcə bankın bu münasibətlərdə iştirakı artır ki, bu da öz növbəsində likvidliyin səmərəli idarə olunması və öhdəliklərin vaxtında icra edilməsi üçün məsuliyyəti artırır. Bu məqsədlə bank rəhbərliyi öhdəliklərin icrası üçün ən səmərəli metod seçərək, bankın bütün əsas biznes strukturlarını və departamentlərini likvidliyin idarə olunması prosesinə cəlb edir.

1.3. Likvidliyin idarə olunması üçün Bankda bu Siyasətin həyata keçirilməsi üçün daxili qaydalar hazırlanır.

2. Likvidliyin tənzimlənməsinin prinsipləri və məqsədləri

2.1. Vəsaiti cəlb etməklə bank öz üzərinə bu vəsaiti ona verənlə (irəlidə - «depozitor» adlandırılacaq) razılaşdırılmış şərtlərə müvafiq surətdə onun geri qaytarılması üzrə öhdəliklər götürür. Depozitorun bankın öz öhdəliyini yerinə yetirəcəyinə inamı bankın ən mühüm nailiyyəti hesab edilir və müştərilərin etimadı ona yeni depozitor cəlb etmək imkanı yaradır. Depozitin razılaşdırılmış müddətlərdə ödənilməsi üzrə öhdəliklərin hər hansı şəkildə yerinə yetirilməməsi banka etimadı sarsıdır.

2.2. Normal ödənişlərin və qısamüddətli öhdəliklərin həyata keçirilməsi üçün, nağd vəsaitin və qısamüddətli aktivlərin əldə olunması üçün bank rəhbərliyi likvidliyi planlaşdırmalıdır. Likvidlik riski bank üçün ən iri risk sayılır. Bankın likvidlik vəziyyətinə səmərəli nəzarət edə bilməməsi və fəvqəladə hallar üçün lazımı planlar hazırlamaması likvidlik böhranına, hətta ödəniş qabiliyyətinin itirilməsinə səbəb ola bilər. Bank likvidliyinin idarə olunmasında nəzərə alınmalı olan əsas amil böyük mənfəət əldə etmək məqsədilə vəsaiti daha uzun müddətlərə yerləşdirən zaman qısamüddətli likvid vəsaitə olan tələbatın tarazlığına nail olmaqdır.

2.3. Bankın likvidliyi üçün vəsaitə olan tələbat mənfəət mülahizələrindən qətiyyənlə asılı olmamalıdır.

2.4. Daha geniş mənada likvidlik bankın öz öhdəliklərini (balansdankənar öhdəliklər), vaxtında yerinə yetirmək məqsədilə vaxtında və məqbul qiymətə kifayət qədər nağd və ya ona ekvivalent məbləğdə müxbir hesablarında qeyri-nağd vəsait əldə etmək qabiliyyəti kimi başa düşülməlidir. Yəni bu, depozitlərin, digər cəlb edilmiş vəsaitin ödənilməsinə və aktivlərin

artırılmasına olan tələbatı təmin etmək qabiliyyətidir. Aktivlərin və passivlərin ödəniş müddətlərindəki uyğunsuzluqlar likvidlik riski kimi qiymətləndirilir. Lakin ödəniş müddətləri ilə mövcud vəsaitdən istifadə edilməsi müddətlərinin tam uyğunluğu qeyri-realdır. Likvidliyin səmərəli idarə olunması o deməkdir ki, bankın likvidlik vəziyyəti və uyğunsuzluqlar barədə kifayət qədər məlumatı vardır və o, riski azaltmaq üçün lazımı tədbirlər görür.

3. Likvidliyin tənzimlənməsi metodları

Likvidlik risklərinin tənzimlənməsi aşağıdakı ardıcılıqla aparılır:

3.1. Likvidlik risklərinin idarə edilməsinin təşkilati strukturunun müəyyən edilməsi. Üç səviyyəli sistem idarəetmə qərarlarının operativ qəbulunu və onların icrasına nəzarəti təmin edir:

3.1.1. strateji səviyyə (Səhmdarların Ümumi Yığıncağı, Müşahidə Şurası, Bankın Audit Komitəsi-nəzarət);

3.1.2. taktiki səviyyə (İdarə Heyəti, Aktivlərin və Passivlərin İdarəedilməsi Komitəsi, Risklərin İdarəedilməsi Komitəsi, Daxili Audit Departamenti-nəzarət);

3.1.3. operativ səviyyə (Xəzinədarlıq Departamenti, Risklərin İdarəedilməsi Departamenti, bankın müxtəlif bölmələri).

3.2. Riskin identifikasiyası (aşkara çıxarılması). Əsas risk əlaməti (identifikatoru) aktivlər və passivlər arasında müddət və valyutalar üzrə əhəmiyyətli ölçüdə və davamlı davam edən uyğunsuzluğun mövcud olmasıdır. Likvidlik riskinin müəyyən edilməsi zamanı kredit (aktivlərin geri qaytarılmaması və ya yerləşdirilməməsi), bazar (aktivlərin bazar dəyərinin azalması), valyuta (aktiv və öhdəliklərin valyutalar üzrə balanslaşdırılmaması), reputasiya (müşəri hesablarından cəlb edilmiş vəsaitlərin axınına səbəb ola biləcək səviyyədə banka etibarın azalması), əməliyyat (likvidliyin qeyri-adekvat və ya səhv daxili proseslər, əməkdaşların fəaliyyəti, sistem xətası və ya xarici faktorlar), konsentrasiya riski (bankın sayca az borc öhdəliyi mənbələrindən asılılığı, qısamüddətli depozitlərin və uzunmüddətli kreditlərin həcmnin həddən artıq çox olması) kimi digər risklərin də təsirini nəzərə almaq lazımdır.

3.3. Müəyyən edilmiş riskin (mümkün təhlükələr və nəticələrin) qiymətləndirilməsi riskin məbləğini ölçməyə xidmət edir. Riskin qiymətləndirilməsi banka daxil olan və gedən pul axınlarının ölçülməsi və bankın müxtəlif valyuta və müddətlərə likvid aktivlərə gələcək tələbatını müəyyənləşdirməkdir. Riskin qiymətləndirilməsi aşağıdakıları nəzərdə tutur:

3.3.1. bank tərəfindən istifadə edilən likvidlik göstəricilərin/əmsalların mütəmadi qiymətləndirilməsi;

3.3.2. bu əmsalların pozulması səbəblərinin araşdırılması;

3.3.3. aktiv və passivlərin idarəedilməsi sisteminin öyrənilməsi və işgüzar reputasiyanın banka pul bazarlarında xarici mənbələrdən pul cəlb etmək imkanları yaratmasının qiymətləndirilməsi.

3.4. Risklərin minimallaşdırılması alətlərinin seçilməsi və tətbiqi:

3.4.1. Aktiv-passiv əməliyyatların müddət üzrə balanslaşdırılması;

3.4.2. Likvidliyin öz likvid vəsaitlərinin yığılması hesabına təmin edilməsi;

3.4.3. Öz öhdəliklərinin icrası üçün borc vəsaitlərindən istifadə;

3.4.4. Həm öz vəsaiti, həm də borc öhdəliklərindən istifadəni nəzərdə tutan kombine edilmiş metod.

Likvidlik riskinin kompleks idarəedilməsi üçün aşağıdakı qiymətləndirmə və risklərin minimallaşdırılması metodlarından istifadə edilir:

✓ Likvidlik vəziyyətinin (qısamüddətli və uzunmüddətli) təhlili, əmsalların təhlili, AR MB/Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası tərəfindən müəyyən edilmiş məcburi likvidlik normativlərinə əməl edilməsinin təmin olunması, əmsalların pozulması səbəblərinin müəyyən edilməsi və faktiki göstəricilərin minimum normativ səviyyəsinə çatdırılması üçün tədbirlərin müəyyənləşdirilməsi;

✓ Pul hərəkətinin təhlili – Bankda təhlil dövrünə bütün daxil olma və xaric olmaları nəzərə almaqla pul hərəkətinin hesablanması, onların müəyyən dövrü nəzərə almaqla statistikasının təhlili;

✓ Likvidlik riskinin qarşısının alınması üçün limitlərin (mənfi likvidlik GAP-i, öhdəliklər üzrə bir kreditörün və ya əlaqəli kreditör qrupunun (fiziki və hüquqi şəxslər, banklar, beynəlxalq və digər maliyyə institutları) üzərinə düşən bank öhdəliklərinin maksimal məbləği və ya ümumi öhdəliklərə nisbətinin maksimal həddi; bankın ödəniş müddəti bir ildən çox olan bütün öhdəlikləri üzrə əsas borcla bağlı illik ödənişlərin bu öhdəliklərin ümumi məbləğinə nisbətinin maksimal həddi və digər) müəyyən edilməsi;

✓ GAP-təhlili;

✓ Likvidlik riskinə məruz qalan kəmiyyətin təhlili – VaR, S VaR metodikaları əsasında;

✓ Stress-testlərin keçirilməsi- Stress-testin ssenarisinin hazırlanmasında banka və onun fəaliyyətinin xüsusiyyətlərinə (bank əməliyyatlarının və məhsullarının növünə, cəlb edilmiş vəsaitlərin mənbələrinə) aid olan, bazarda cari və proqnozlaşdırılan vəziyyətlə bağlı fərziyyələr, habelə reyting agentlikləri tərəfindən verilmiş reytinglərin təsiri kimi meyarlar əsas götürülməlidir. Stress-testlərin nəticələri sənədləşdirilməli və dövriliyi əsaslandırılmalıdır. Stress-test və ssenarilər mütəmadi olaraq ssenarilərin xarakter və mürəkkəbliyinin Bankın fəaliyyət növlərinin mürəkkəbliyi və həcminə uyğun olması məqsədilə gözdən keçirilməlidir.

Bankın rəhbərliyi stress-testlərin nəticələri haqqında məlumatlandırılmalıdır. Bank rəhbərliyi stress-testlər əsasında likvidlik riskinin idarə edilməsi strategiyası və siyasətinə dəyişiklik etməli və nəticələrdən böhran şəraitində maliyyələşdirmə planlarının hazırlanması üçün istifadə etməlidir;

✓ Ödəmə qabiliyyətini təmin etmək məqsədilə Bankın perspektiv likvidliyinin təhlili;

✓ Keyfiyyət və kəmiyyət meyarlarını özündə cəmləşdirən erkən xəbərdarlıq sisteminin yaradılması. Bu indikatorlara aktivlərin sürətli artımı, depozitlərin axma sürətinin artımı, aktiv və passivlərin konsentrasiyasının güclənməsi, likvidlik normativlərinin və ya limitlərin dəfələrlə pozulması, kredit reytinginin azaldılması, bank haqqında neqativ məlumatların kütləvi informasiya vasitələrində yayılması, gəlirliliyin əhəmiyyətli dərəcədə azalması, və bankın xüsusiyyətini nəzərə almaqla likvidlik riskini aşkara çıxara biləcək digər indikatorlar aiddir;

✓ Likvidlik üzrə fəvqəladə planların istifadə edilməsi;

✓ Bank rəhbərliyinə müəyyən edilmiş formada müntəzəm hesabatlılığın təqdim edilməsi.

3.5. Risklərin müntəzəm qiymətləndirilməsi (monitorinq) – Bankda likvidlik riskinin və likvidlik mövqeyinin aktiv monitorinqi təşkil edilməlidir. Bunun üçün Bankda məlumatların toplanması, emalı və təhlili üçün likvidlik mövqeyinə təsir edən bütün balans və balansdankənar maddələri (valyutalar üzrə ayrılıqda), iri müştəriləri, bank xidmətlərini, biznes strukturları, satış nöqtələrini nəzərə almaqla etibarlı məlumat idarəetmə sistemi formalaşdırılmalıdır. Belə məlumat informasiya sistemi həm bütün mövcud, həm də yeni xidmət növlərinin tətbiqi ilə yarana biləcək potensial risk mənbələrini də əhatə etməlidir. Bankın likvid vəsaitlərə tələbatı və limitlərə (məhdudiyətlərə) riayət edilməsi üzrə gündəlik monitorinqin nəticələri, erkən xəbərdarlıq indikatorlarının yaranması halları hesabatların tərtibində istifadə edilməlidir. Bu hesabatlar likvidlik üzrə siyasətə, qaydalara əməl olunması, likvidlik risklərinin azaldılması, balans strukturunun yaxşılaşdırılması, lazım gələrsə likvidliyin planlaşdırılması üzrə alternativ ssenaridən istifadə məqsədilə Bank rəhbərliyinin diqqətinə çatdırılır.

Bundan başqa, Bankın maliyyə resurslarını cəlb etməsinə təsir göstərə biləcək amillərin daimi monitorinqi aparılmalı, həmçinin qısa, orta və uzun müddətli perspektivdə bank tərəfindən hazırlanmış maliyyələşdirmə planına müvafiq olaraq maliyyələşdirmə mənbələri və müddətləri diversifikasiya edilməlidir. Diversifikasiya çərçivəsində Bank daimi sıx əlaqələrin olduğu əsas mövcud və potensial maliyyə mənbələrini müəyyən etməlidir.

4. Likvidliyin planlaşdırılması

4.1. Planlaşmanın əsas meyarları

4.1.1. Likvidliyin planlaşdırılması üçün aşağıdakılar nəzərə alınmalıdır:

4.1.2. likvidliyin mövcud vəziyyətini (xəzinələrdə olan nağd vəsaiti, AMB-dəki və kommersion banklarındakı müxbir hesablarında olan qalıqları, bankın portfelində olan tez satıla bilən qiymətli kağızları);

4.1.3. vəsaitə tarixən yaranmış tələbatı (əvvəlki illərdə baş verən hadisələrin bu il də təkrar olunmasının mümkünlüyünü, mövsümi və tarixən yaranmış depozit axınlarını, yaxud kredit verilməsinə olan tələbatı);

4.1.4. gələcəkdə vəsaitə gözlənilən tələbatı (kredit verilməsi üzrə öhdəlikləri, vaxtı çatmış depozitlərin ödənilməsini, akkreditivlərin icrasını, əsas vəsaitin alınmasını);

4.1.5. vəsait mənbələrini (bankın likvidlik tələbatının təmin edilməsi üçün aktivlərin, o cümlədən xarici valyutanın və dövlətin qiymətli kağızlarının satılması, başqa banklardan vəsait borc götürülməsi və ya subordinasiyalı borc, kapital səhmlərinin buraxılması və ya payların artırılması);

4.1.6. bank əməliyyatlarına cəlb olunmuş resursların dəyərini (likvidlik tələbatını ödəmək üçün depozitlərin cəlb olunmasına və ya kommersion banklarından, yaxud AMB-dən borc götürülən vəsaitə verilən üstünlük);

4.1.7. aktivlərin keyfiyyətini (aktivlərin pis keyfiyyətinin bankın likvidliyinə təsirindən yaxşı xəbərdar olmalı, qeyri-işlək kreditlərin yüksək səviyyədə olmasının nəticədə nağd hasilatın olmamasına və likvidlik böhranlarının yaranmasına böyük təsirini bilməli);

4.1.8. bank əməliyyatlarının həyata keçirilməsi üçün resursların hansı mənbələrdən əldə edilməsi və ya hansı mənbələrdə cəmləşməsi (məsələn, bankın hökumətin və ya müəssisələrin vəsaitindən istifadə edilməsinə ümid etməsi, bu vəsaitin büdcəyə köçürülməsi, yaxud müştərilər tərəfindən bankdan tez bir zamanda çıxarılması likvidlik riskinin artmasına səbəb olur. İri kreditin, yaxud onun bir hissəsinin qaytarılmasına ümid etmək təhlükəli hesab edilir, çünki borcalan maliyyə çətinlikləri keçirirsə, bu ödəniş baş tutmaya bilər);

4.1.9. bankın ümumi vəziyyətini, o cümlədən kapitalın və mənfəətin səviyyəsini;

4.1.10. istifadə olunmamış kredit xətlərini, akkreditivləri, kreditləşdirmə üzrə öhdəliklər kimi gözlənilməz öhdəlikləri və ya qiymətli kağızların, yaxud xarici valyutanın alınması kimi balansdankənar öhdəlikləri;

4.1.11. fəvqəladə vəziyyətləri (fəvqəladə vəziyyətdə, böhranların meydana çıxması zamanı (məsələn, likvidlik baxımından əlverişsiz bazar şəraiti, bankın müvəqqəti maliyyə çətinlikləri, bankdan qeyri-adi dərəcədə depozit axınına səbəb olan bank haqqında şayiələr) bank

öhdəliklərinin icrası üçün vəsait çatışmadıqda rəhbərliyin görəcəyi tədbirlər).

5. Yekun müddəalar

5.1. Bu Siyasət Bankın Müşahidə Şurası tərəfindən təsdiqləndiyi gündən qüvvəyə minir.

5.2. Bu Siyasət ildə ən azı 1 (bir) dəfə yenidən baxılacaq və iqtisadi şəraitdən asılı olaraq lazım gələrsə yenilənəcəkdir.

5.3. Bankın bütün struktur bölmələrinin əməkdaşları, bu Siyasətlə onların üzərinə düşmüş mərhələnin vaxtında həyata keçirilməsi və işin keyfiyyətinə görə məsuliyyət daşıyırlar.